

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Türkçe Ders Kitaplarına İlişkin Metaforları

Dilek CERAN*

Öz

Ders kitapları, öğretim programlarının planlı ve sistematik yürütülebilmesinde ve hedef kitlede istendik davranışlar oluşturulabilmesinde en çok kullanılan araçlar konumundadır. Bu çalışma, Türkçe öğretmeni adaylarının “Türkçe ders kitapları”na yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adayları “Türkçe ders kitapları”na yönelik 67 metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar nitelikleri açısından incelenerek kategoriler oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda, Türkçe öğretmeni adaylarının % 49,36’sının Türkçe ders kitaplarına ilişkin olumlu, % 37,5’inin olumsuz, % 14,14’ünün hem olumlu hem olumsuz algıya sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi Kitapları, Türkçe Öğretmeni Adayları, Metafor, Algı.

Metaphors of Turkish Teacher Candidates Related to Turkish Course Books

Abstract

Course books are the tools which are mostly used in order to conduct curricula in a planned and systematic way and to create terminal behaviors in the target group. This study has been done to determine the perceptions of Turkish teacher candidates concerning “Turkish course books” through metaphors. The research findings show that the teacher candidates produced 67 metaphors related to “Turkish course books”. These metaphors were categorized by examining their qualities. In consequence of the research, it has been determined that 49,36% of Turkish teacher candidates had positive perceptions, 37,5% of them had negative perceptions and 14,14% of them had both positive and negative perceptions regarding Turkish course books.

Key Words: Turkish Course Books, Turkish Teacher Candidates, Metaphor, Perception.

* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü.

Giriş

21. yüzyılda bilginin aktarılmasında pek çok araç kullanılmaktadır. Özellikle teknolojiye dayalı araçlar (radyo, televizyon, bilgisayar,...) bilgiyi paylaşmada oldukça hızlı ve etkilidir. Bununla birlikte geçmişten bugüne varlığını ve kalıcılığını devam ettiren kitaplar, insanların öğrenme ihtiyacını karşılamada hâlâ önemli ve etkili bir yere sahiptir. Bilhassa ders kitapları, eğitim-öğretim süreci içinde öğretim programındaki hedefleri gerçekleştirmek için en çok kullanılan ve vazgeçilmez bir araç konumundadır.

Öğretim programlarının planlı ve sistematik yürütülebilmesinde ve hedef kitlede istendik davranışlar oluşturulabilmesinde ders kitaplarına ihtiyaç vardır. Öncül (2000: 308) ders kitabını; “kesin olarak belli bir dersi ele alan kitap. Sistemli bir biçimde düzenlenmiş ve belli bir derste kullanılmak üzere hazırlanmış ve belli bir ders için kaynak görevi gören kitap.” şeklinde tanımlamaktadır. Çeçen ve Çiftçi (2007: 40) ders kitaplarını, “öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilimsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleri” olarak ifade etmişlerdir. Duman ve Çakmak (2004: 18) ise “Ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan araçlar” olduğunu belirtmişlerdir. 2006’da yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı ise Ders Kitapları Yönetmeliği’nde ders kitabı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilen basılı eser olarak belirtilmişken 2012 yılında yayımlanan Yönetmelik’te kurulca, örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitap şeklinde daha kısa bir ifadeyle tanımlanmıştır.

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere ders kitapları ilgili dersin öğretim programı doğrultusunda öğrencilere gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak için hazırlanmış öğretim araçlarıdır. Bu doğrultuda söz konusu araç, hem öğretmenler hem de öğrenciler için en önemli yardımcılardan biridir. Esen (2003: 5) ders kitabını öğretmenler açısından “izlenmesi öngörülen eğitim programının hem bir tamamlayıcısı hem de sınıf içi uygulamalara kılavuzluk eden temel bir kaynak”; öğrenciler açısından ise “öğrencinin

öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden ve dolayısıyla doğrudan ilişki kurduğu en temel araç" olarak ifade etmektedir.

Ders kitaplarının eğitim-öğretim sürecinde oldukça etkili ve önemli bir role sahip olması sebebiyle, ders kitapları üzerine pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Ders kitaplarının nitelikleri üzerine yapılan araştırmalarda, ilköğretimden liseye bütün ders kitaplarında eksik ya da aksayan yönlerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oysaki ders kitaplarının nitelikli olması bir zorunluluktur. "Çünkü ders kitapları tüm dünyada en geniş kullanıma sahip basılı ürünlerdir. Ayrıca, ders kitapları eğitim sürecinde bilgi edinmenin temel aracıdır ve kullanımı oldukça kolaydır" (Güneş, 2002: 2). Ozil ve Tapan'ın (1991) araştırmasında, Türkiye'deki ders kitaplarında

1. Konuların tertibinde muhteva bütünlüğü olmadığı,
2. Gelişim özellikleri dikkate alınmadan konuların düzenlendiği,
3. İşlenen konularla ilgili farklı bakış açılarını ihtiva eden örneklerle yer verilmemesi yüzünden eleştirel düşünme yeteneğinin geliştirilemediği,
4. Biçim ve tasarım yönünden yetersizlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu sebeplerin ise öğrencide olumsuz tutum geliştirdiği ve bunun da öğrencinin başarısını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Farklı derslere ait kitaplar üzerine yapılan araştırmalarda tespit edilen olumsuzluklar arasında şu başlıkları sıralamak mümkündür: Kitapların öğrencileri araştırmaya ve zihinsel etkinliklere yönlendirmemesi, fiziksel tasarım bakımından öğrencilerin ilgisini çekmemesi (Yılmaz, Seçken ve Morgil, 1998); üniteler için belirlenen amaçları ortaya koyma açısından yetersiz olması, öğrenci fikirlerini dikkate alan uygulamalara yer vermemesi, konuyla ilgili olaylara öğrencinin ilgisini çekmemesi, öğrencilerin bilimsel fikirlerini kullanma ve geliştirmesine imkân sağlamaması (Kanlı, Yağbasan, 2004); kazanımları gerçekleştirmeye yönelik yeterince örnek bulunmaması, öğrencilerin sınıfta aktif rol almasını sağlamaması (Güven, 2010).

TÜBA'nın 2007'de hazırladığı raporda da ders kitaplarının yetersiz, eksik ve yanlış bilgilerle dolu olduğu; bilgiye yönelik yargı kapasitelerinin geliştirilmesinde yükün fazlaca olduğu, buna karşılık, estetik yargı kapasitelerinin geliştirilmesinde yetersiz kaldığı; kitapların öğrenciler estetik ve psikolojik becerileri kazandırmaktan çok uzak olduğu belirtilmiştir (akt.: Keskinlik, 2011).

Anlaşılabileceği üzere yeni eğitim öğretim programları ve MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği gereğince ders kitapları, modern yaklaşımlara göre düzenlenip hazırlanmakla birlikte bir kısım hata ve

eksiklikler tam olarak giderilememiştir. Yapılan araştırmalara göre Türkçe ders kitaplarında da yukarıda bahsi geçen sorunlara rastlanmakta ancak dersin yapısına yönelik olarak farklı sorunlar da görülmektedir. Türkçe ders kitapları sadece metinlerden oluştuğu için kitaplardaki sorunlar da daha çok metin seçimi ve metinlerin özellikleri noktasında ortaya çıkmaktadır. Çoğunluğu öğretmen ya da öğrenci görüşüne dayalı çalışmalarda en çok eleştiri, metinlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığı, bazen üst bazen de alt seviyede kaldığı yönündedir. Solak ve Yaylı (2009) bir yayınevini 6. sınıf ders kitabında yer verdiği bir metne, başka bir yayınevini 8. sınıf ders kitabında yer vermesini seviye tespitinde bir çelişki olarak belirtmişlerdir. İşcan, Efendioğlu ve Ada (2007) ise 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin çocuk zevkine göre yetersiz kaldığını dile getirmişlerdir. Yine Türkçe ders kitaplarındaki anlatsal metinler üzerine yapılan bir araştırmada anlatıcı, bakış açısı, söylemsel anlam düzeyi, öyküleme zamanı ve öykü zamanı arasındaki sözdizimsel ilişki, olgusal uzamlar ile ilgili metinlerde sorunlar olduğu belirtilmiştir (Sinan ve Demir, 2011).

Metinlerin tema ve konu kaygısıyla seçilmesi özellikle şiirde şiir dilinin yetersiz kalması sonucunu doğurmuştur. Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler, “öğrencilere şiir türünün özelliklerini kavratmada, dilin sanatsal kullanımına ilişkin örnekler sunmada ve dolayısıyla dilin yeni bir kullanım alanını öğretmede son derece zayıf kalmıştır” (Bayat, 2012: 325).

Yapılan araştırmalar Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde nicelik bakımından da bazı eksiklikler olduğuna işaret etmektedir. Coşkun ve Taş (2008) genel olarak metin sayısının azlığına dikkat çekerken, Baş (2003) ise özellikle bilgi veren yazınsal türlere yeteri kadar yer verilmediğini belirtmiştir. Çakır (2013) ise kitaplardaki öykülerin dil ve tasarım yönünden hatalı olduğunu ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olmadığını dile getirmiştir. Türkçe öğretiminin temel sorumluluklarından biri olan kelime hazinesini zenginleştirme hususunda yapılan çalışmalara göre de kitapların öğrencileri yeni kelimelerle karşılaştırmada, yapım ekleri ile farklı anlamlar oluşturma imkânı olan kök kelime vermede yetersiz oldukları tespit edilmiştir (Gür, Coşkun ve Sağlam, 2013: 1561).

Söz konusu hata ve yanlışlıklara rağmen Türkçe ders kitapları, diğer derslerde olduğu gibi öğretmenin en kolay ve etkin kullanabileceği araçların başında gelmektedir. Bilginin en kısa yoldan sistemli bir biçimde öğrenciye kazandırılacak hâle getirilmesini ve öğrencisinin öğrendiklerini uygulayarak

yeni araştırmalara yönelmesini isteyen ğretmen, bu amaçlarının hayatiyet kazanmasında en önemli desteği ders kitabından görmektedir (Yalçın, 1994). Bu sebeple öğretmenler kullandıkları aracın olumlu ve olumsuz ya da eksik taraflarını görebilmeli, kitaptaki sorunları azami derecede bertaraf edebilmelidir. Türkçe ğretmeni adaylarının da bu konuda gereken eğitimi alması ve ders kitaplarını kullanırken nasıl bir yaklaşımda bulunması gerektiğinin farkında olması gerekmektedir.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, Türkçe ğretmeni adaylarının “Türkçe ders kitapları”na yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

* Türkçe ğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik geliştirdikleri metaforlar nelerdir?

* Türkçe ğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategorilerde toplanabilir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu alışma, nitel araştırma metodolojisine uygun araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Olgubilim (fenomenoloji) deseni bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve şimşek, 2005: 72). Ayrıca olgu bilim, öznel bilginin önemine inanır ve temel olduğunu kabul eder (Balı, 2011: 30).

Çalışma Grubu

Araştırmanın alışma grubunu 2014-2015 akademik yılının güz yarıyılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü 4. sınıf I. ve II. Öğretimde ğrenim gören 122 ğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında nitel araştırma yaklaşımına uygun amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemeden yararlanılmıştır (Yıldırım ve şimşek, 2005: 112). Çalışma grubunu, 4. sınıfın gz yarıyılında haftada 2 saat olmak üzere Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri dersi alan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan ğretmen adayları oluşturmuştur. Bu adaylar, söz konusu dersi almak suretiyle, ders kitaplarının taşıması gereken özellikler ve hlihazırda

okutulan kitapların durumu ile ilgili bilgi sahibi oldukları için çalışma grubu olarak seçilmişlerdir.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Özellikler		(f)	(%)
Cinsiyet	Kız	75	61,4
	Erkek	47	38,6
Toplam		122	100
Program	I. Öğretim	56	46
	II. Öğretim	66	54
Toplam		122	100

Tablo 1’den anlaşılacağı üzere araştırmaya 75’i kız, 47’si erkek olmak üzere 122 Türkçe öğretmeni adayı katılmıştır. Görüşüne başvurulmuş öğretmen adaylarının 56’sı I. öğretim; 66’sı ise II. öğretim öğrencisidir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama tekniği olarak metaforlardan yararlanılmıştır. Metafor, bir düşünce ve görme biçimidir (Morgan, 1998). Öz olarak metafor bir şeyi başka bir şeye göre anlamlandırmak, ifadelendirmektir (Lakoff ve Johnson, 2005). Metaforlar insanın doğayı ve çevresini anlamasının, anlamsız gibi görünen nesnel gerçeklikten belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmasının, yaşantı ve deneyime anlam kazandırmanın araçları olarak “bilmeye” de olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu sebeple araştırmada metaforlar seçilmiştir. Verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan bir form kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Türkçe ders kitapları ile ilgili metaforik algılarını tespit etmek amacıyla “Türkçe ders kitapları gibidir; çünkü” şeklinde verilen ifadeyi tamamlamaları istenmiştir. Uygulama sırasında kavramla ilgili herhangi bir yönlendirmenin olması güvenilirliği etkileyeceği için içerikle ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Öğretmen adaylarına yukarıdaki cümlenin yazılı olduğu formlar verilerek, cümleyi tek metafor oluşturarak tamamlamaları istenmiş ve kendilerine 30 dakikalık süre tanınmıştır. Metaforun bir araç olarak kullanıldığı bu tip çalışmalarda “gibi” kavramı genellikle metaforun konusu ya da kaynağı arasındaki bağı daha açık bir

şekilde çağrıştırmak için kullanılır (Saban, 2009: 285). Dolayısıyla “gibi” ifadesi ile bir benzetme ortaya çıkartılır. “Çünkü” ifadesi ise benzetmenin mantıklı bir sebebe dayandırılması beklenir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analiz edilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar, temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize edilerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227). Ayrıca aynı metaforları kullanan öğretmen adaylarının tespiti için frekans analizi de kullanılmıştır. Tavşancıl ve Aslan (2001), frekans analizinin birimlerin nicel olarak görülme sıklığını ortaya koyduğunu; frekans analizi yardımıyla sıklığa dayalı bir sınıflama yapılabileceğini, öğelerin önem ve etki derecelerine ilişkin yorumda bulunulabileceğini belirtmişlerdir. Oluşturulan metaforlarla ilgili frekans analizleri, olumlu-olumsuz ve hem olumlu hem olumsuz metaforlar arasında ve ayrıca kategorilere göre ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Geçerlik ve Güvenilirlik

Bir araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik niteliği kabul edilebilirlik, inandırıcılık ve sahip olduğu bilimsel değeri gösterebilmek bakımından önemlidir. Nitel araştırmada geçerlik, araştırma bulguların doğruluğu; güvenilirlik ise tekrarlanabilirlik esasına dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 255). Bu çalışmada iç yapı geçerliğini sağlamak amacıyla alan yazın taraması yapılmış ve araştırmanın konusu ile benzerlik gösteren özellikle Türkçe öğretimi ile ilgili metaforik çalışmalardan ve Türkçe ders kitapları üzerine yapılan araştırmalardan faydalanılmıştır. Araştırmanın iç güvenilirliğini (tutarlılığını) artırmak için ise araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar iki alan uzmanı tarafından da kontrol edilmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmanın dış geçerliliğini artırmak için ise araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin analizi ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılılarıyla verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmaya katılan 122 öğrencinin “Türkçe ders kitapları” ile ilgili oluşturdukları metaforlar tablolar hâlinde belirtilmiş ve ortaya çıkan metaforlar kategorize edilerek yorumlanmıştır.

Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Türkçe Ders Kitapları”na Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Araştırmaya katılan 122 Türkçe öğretmeni adayının geliştirdikleri metaforlar incelendiğinde “Türkçe ders kitapları”na yönelik 67 farklı metafor geliştirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Türkçe Ders Kitapları”na Yönelik Metaforların Olumlu/Olumsuz Ya da Hem Olumlu Hem Olumsuz Niteliğe Göre Dağılımı

Kategori	Kod	Metaforun Adı	Metaforu Oluşturan Öğretmen Adayı ve Sayısı			
			f	%	Kodların toplamı	
					f	%
Olumlu Metaforlar	1	Toprak	2	1,639	59	48,36
	2	Su	6	4,918		
	3	Evrenin Yansıması	1	0,189		
	4	Anne-baba	3	2,459		
	5	Aşure	1	0,189		
	6	Dünya	2	1,639		
	7	Hayat	2	1,639		
	8	Vücudun Omurgası	1	0,189		
	9	Kalp	7	5,737		
	10	İstanbul	1	0,189		
	11	Hayat Damarı	2	1,639		
	12	Nar	2	1,639		
	13	Pusula	4	3,278		
	14	Nar Ekşisi	1	0,189		
	15	Öğretici Karikatür	1	0,189		
	16	Köklü Bir Aile	1	0,189		
	17	Ekmek	4	3,278		
	18	Rehber	2	1,639		
	19	Tuz	1	0,189		
	20	Gökkuşluğu	1	0,189		
	21	Kapı	1	0,189		
	22	Mutfak Robotu	1	0,189		
	23	İplik	1	0,189		
	24	Nefes	4	3,278		
	25	Meyve Tabağı	1	0,189		
	26	Oyun bahçesi	1	0,189		

	27	Tespîh	2	1,639		
	28	Bulmaca	1	0,189		
	29	Navigasyon	1	0,189		
	30	Orman	1	0,189		
Olumsuz Metaforlar	31	Deneme Tahtası	6	4,918	45	37,5
	32	Volkan	2	1,639		
	33	Motorsuz Araba	2	1,639		
	34	Tek Ayağı Eksik Masa	1	0,189		
	35	Kokoş Kadın	2	1,639		
	36	Balon	1	0,189		
	37	Depreme Dayanaksız Bina	2	1,639		
	38	Tatsız Tuzsuz Yemek	1	0,189		
	39	Ayaz Yemiş Portakal	1	0,189		
	40	Müzik	1	0,189		
	41	İnsan	3	2,459		
	42	Eksik Puzzle	2	1,639		
	43	Bozuk Saat	3	2,459		
	44	Acemi Şoför	1	0,189		
	45	Verimsiz Tarla	2	1,639		
	46	Rüya	1	0,189		
	47	Tuzsuz Çekirdek	1	0,189		
	48	Küçük Bir Çocuk	2	1,639		
	49	Kuru Soğan	1	0,189		
	50	Karpuz	2	1,639		
51	Politikacı	2	1,639			
52	Büyük Çanta	1	0,189			
53	Alacakaranlık	1	0,189			
54	Ateş	1	0,189			
55	Dağınık Oda	1	0,189			
56	Kalitesiz Ev	1	0,189			
57	Etkisi Eleman	1	0,189			
Hem Olumlu Hem Olumsuz Metaforlar	58	Limon	5	4,098	18	14,14
	59	Hamburger	1	0,189		
	60	Teknoloji	4	3,278		
	61	Para	1	0,189		
	62	Renkler	1	0,189		
	63	Toprak	2	1,639		
	64	Hayat	1	0,189		
	65	Çay Şekeri	1	0,189		
	66	Çarpık Kentleşme	1	0,189		
	67	Deniz Suyu	1	0,189		
Toplam			122	100	122	100

Tablo 2 incelendiğinde Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri dersi almış 122 öğretmen adayının Türkçe ders kitapları ile ilgili 67 metafor geliştirdikleri görülmektedir. Araştırmaya katılanlar “olumlu metaforlar”

başlığı altında 30, “olumsuz metaforlar” başlığı altında 27, “hem olumlu hem de olumsuz metaforlar” başlığı altında 10 farklı metafor geliştirmişlerdir. “Toprak” ve “Hayat” metaforları “olumlu metaforlar” ve “hem olumlu hem olumsuz metaforlar” başlığı altında ayrı ayrı yer almışlardır. Bunun sebebi öğretmen adaylarının benzetmenin açıklamasını yaptıkları “Çünkü” ile başlayan kısımda meseleyi farklı bakış açısıyla ele almış olmalarıdır. “Olumlu metaforlar” kısmında “Toprak” ve “Hayat” ile Türkçe ders kitapları olumlu tarafları ile örtüştürülmüştür. “Hem olumlu hem olumsuz metaforlar” kısmında ise söz konusu metaforlar ile Türkçe ders kitapları olumlu ve olumsuz hususlardaki benzerlikleriyle değerlendirilmiştir. Bu sebeple iki farklı grupta yer alan “Toprak” ve “Hayat” metaforları tek metafor olarak değil ayrı ayrı metaforlar olarak kabul edilip değerlendirilmiştir.

Türkçe Öğretmeni adaylarının geliştirdikleri metaforların % 48,36’sının olumlu, % 37,50’inin olumsuz, % 14,14’ünün hem olumlu hem olumsuz çağrışımlar oluşturduğu görülmektedir. Bu bulgular, ders kitabına yaklaşımın daha çok olumlu olduğunu göstermekle birlikte, olumsuz kanaatlerin de azımsanamayacak ölçüde olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 3. Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Türkçe Ders Kitapları”na Yönelik Olumlu Metaforları ve Kategorileri

Kategori	Kod	Metafor	Alıntılar	Metaforu Oluşturan Öğretmen Adayı ve Sayısı		Kategorik Dağılımı	
				f	%		
Önem-Gereklilik	1	Toprak	Her ikisi de hayatın devamı için önemlidir.	2	3,390	29	49,15 5
	2	Su	Su insan için bir ihtiyaçtır, ders kitapları da planlı programlı bir ders için ihtiyaçtır.	6	10,18		
	8	Vücudun Omurgası	Omurgası olmayan bir vücut dengede duramayacağı gibi Türkçe ders kitapları olmadan da ders olmaz.	1	1,695		

	9	Kalp	Kalp insan için hayatiyse, ders kitabı da Türkçe dersi için aynı önemdedir.	7	11,860		
	11	Hayat Damarı	Damarlar nasıl insanın yaşaması için önemliyse ders kitapları da Türkçe dersi için öyledir.	2	3,390		
	17	Ekmek	İnsanın ekmeğe, öğretmen ve öğrencinin de kitaba ihtiyacı vardır.	4	6,778		
	19	Tuz	Yemeklerde tuz kullanılmadan olmuyorsa derste de kitap kullanmak gerekir.	1	1,695		
	23	İplik	İplik nesnelere birbirine bağlar, ders kitabı da konuları.	1	1,695		
	24	Nefes	Nefes almadan nasıl yaşayamazsak ders kitabı olmadan ders işleyemeyiz.	4	6,778		
	30	Orman	Ormansız bir ülke düşünülemezse kitapsız bir ders de olmaz.	1	1,695		
Zenginlik - Çeşitlilik	3	Evrenin Yansıması	Evrende olan her şey metinler aracılığıyla Türkçe ders kitabına yansıtılıp öğrencilere anlatılabilir.	1	1,695	9	15,25 5
	5	Aşure	İçindekiler çeşitlilik gösterir.	1	1,695		
	6	Dünya	Dünyadaki duygu, düşünce ve hayal zenginliğine dair ne varsa hepsini Türkçe ders kitaplarında bulabilirsiniz.	2	3,390		
	10	İstanbul	İstanbul gibi içinde ders ve dünya ile ilgili çok şey bulursunuz.	1	1,695		
	14	Nar Ekşisi	Nar ekşisinin her şeye lezzet vermesi gibi Türkçe ders kitapları da eğitim öğretimin	1	1,695		

			İçine zenginlik katar.				
	20	Gökkuşuğu	Öğrencinin hayatın pek çok rengini görmesini sağlar.	1	1,695		
	22	Mutfak robotu	Sadece Türkçeyle ilgili değil, bütün dersler ve hayatla ilgili çok şeyi harmanlar.	1	1,695		
	25	Meyve Tabanı	Her konu ve metinde farklı lezzetler bulunur.	1	1,695		
Rehberlik	13	Pusula	Öğretmen ve öğrencilere yönlerini gösterir.	4	6,778	7	11,860
	18	Rehber	Öğretmene rehberlik eder.	2	3,390		
	29	Navigasyon	Öğretmene nerede ne yapacağını gösterir.	1	1,695		
Öğreticilik	4	Anne-Baba	Türkçe ders kitabındaki metinler de anne-baba gibi hayata dair çok şey öğretir.	3	5,085	9	15,255
	15	Öğretici Karikatür	Metinler eğlendirirken yeni şeyler öğretir.	1	1,695		
	16	Köklü Bir Aile	Metinler aracılığıyla değerlerin öğretilmesi ve nesilden nesle aktarılması sağlanır.	1	1,695		
	26	Oyun Bahçesi	Çocukların hem eğlenmesi hem öğrenmesini sağlayan bir araçtır.	1	1,695		
	27	Tespah	Tespahin her boncuğunu çektiğinizde olduğu gibi her konu yeni şeyler öğretir.	2	3,390		
	28	Bulmaca	Her ikisinde de eğlenerek öğrenilir.	1	1,695		
Bakış Açısı Kazandırma	7	Hayat	Her metindeki farklı bakış açısıyla öğrencinin ufukunu genişletir.	2	3,390	5	8,475

	12	Nar	Kitabı açtıkça farklı farklı birçok dünyayla karşılaşır çocuk ve ufku genişler.	2	3,390		
	21	Kapı	Metinlerle öğrencinin düşünce ve hayal dünyasını genişletir.	1	1,695		
Toplam				59	100	59	100

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik oluşturdukları 30 olumlu metafor; "önem-gereklilik, zenginlik-çeşitlilik, rehberlik, öğreticilik ve bakış açısı kazandırma" olmak üzere 5 kategoride toplanmaktadır. Türkçe öğretmeni adayları en çok "önem-gereklilik" kategorisinde olumlu metafor oluşturmuşlardır. Olumlu görüş beyan eden katılımcıların % 49,155'i 10 farklı metaforla ders kitaplarını önemli ve gerekli bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, toprak, su, vücudun omurgası, kalp gibi metaforlarla ifade edilmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının % 15,255'i Türkçe ders kitaplarını öğretici bulmakta ve bunu anne-baba, köklü bir aile, öğretici karikatür gibi metaforlarla ifade etmektedirler.

Yine adayların % 15,255'i evrenin yansıması, aşure, dünya, İstanbul gibi metaforlarla Türkçe ders kitaplarını farklı konulara yer veren zengin bir kaynak ve araç olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının % 11,86'sı oluşturduğu pusula, rehber, navigasyon metaforlarıyla "rehberlik"; % 8,475'i ise hayat, kapı, nar metaforlarıyla "bakış açısı kazandırma" kategorilerini oluşturan bir algıya sahiptirler.

Tablo 4. Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Türkçe Ders Kitapları"na Yönelik Olumsuz Metaforları ve Kategorileri

Kategori	Kod	Metafor	Alıntılar	Metaforu Oluşturan Öğretmen Adayı ve Sayısı		Kategorik Dağılımı	
				f	%		
Beklentiyi Karşılamama	31	Deneme Tahtası	Beklentileri karşılayamadığı için sürekli üzerinde değişiklikler ve denemeler yapılır.	6	13,333	13	28,887
	38	Tatsız Tuzsuz Yemek	Dışarıdan bakılınca lezzetli görünse de aksine öğrenciler ve öğretmenler beklediğini bulamaz.	1	2,222		
	44	Acemi	Olmaması gerekene ulaşamadığı	1	2,222		

		Şoför	için sürekli değişikliklere başvurur.				
	45	Tuzsuz Çekirdek	Kitaptaki metinler yerli yersiz kısaltılıp değiştirildiğinden okuyucu tat almaz.	1	2,222		
	50	Karpuz	Dışından güzel görünse de öğrenciyi tatmin etmez.	2	4,444		
	51	Politikacı	Biri ülkeyi düzeltereğini söyler, kitaplar da Türkçeyi öğreteceğini, ama ikisi de dediğini yapmaz.	2	4,444		
Eksiklik	33	Motorsuz Araba	Motorsuz araba da eksiktir, Türkçe ders kitapları da.	2	4,444	7	15,554
	34	Tek Ayağı Eksik Masa	Değerler ve kazandırılması gereken hedefler bakımından eksiktir.	1	2,222		
	42	Eksik Puzzle	Yazım, noktalama ve anlatımla ilgili çok eksik var.	2	4,444		
	48	Küçük Bir Çocuk	İçindeki eksikliklerden dolayı geliştirilmeye muhtaçtır.	2	4,444		
Yanlışlık	32	Volkan	Anlatım ve noktalama yanlışları o kadar fazla ki öğretmenin her zaman elinde patlar.	2	4,444	9	17,776
	37	Depreme Dayanık sız Bina	Ufak bir dokunuşta yıkılacakmış gibi pek çok hatayla dolu.	2	4,444		
	43	Bozuk Saat	Arada bir doğruyu gösterse de çoğunlukla yanlışlarla var.	3	6,666		
	49	Kuru Soğan	Türkçe Ders kitaplarındaki yanlışlar gözlerinizi yaşartır.	1	2,222		
	54	Ateş	O kadar çok yanlış var ki öğrenciyi yakar.	1	2,222		
Yetersizlik	35	Kokoş Kadın	İkisi de süslü ama içi boştur.	2	4,444	5	11,11
	36	Balon	Dışarıdan hacimli görünse de içine bakınca boş olduğunu görürsünüz.	1	2,222		
	39	Ayaz Yemiş Portakal	Dışarıdan sağlam görünseler de içleri koftur.	1	2,222		
	56	Kalitesiz	Dıştan güzel görünürler ama	1	2,222		

		Ev	içeri yeteri kadar sağlam ve dayanıklı değildir.				
Etkisizlik	45	Verimsiz Tarla	Türkçeyi öğretmede size katkı sağlamazlar.	2	4,444	4	8,888
	46	Rüya	Türkçe ders kitabında okunanlar belli belirsiz hatırlanır.	1	2,222		
	57	Etkisiz Eleman	Kitaptaki metinler iyi seçilmediği için Türkçeyi öğrenmeye yardımcı olmaz.	1	2,222		
Karmaşıklık / Anlaşılmazlık	40	Müzik	Her sayfada başka telden çalar.	1	2,222	7	15,554
	41	İnsan	Nerede ne yapmak istediği anlaşılamaz.	3	6,666		
	52	Büyük Çanta	İçleri karma karışıktır.	1	2,222		
	53	Alacakar anlık	Ne yapmak, ne anlatmak istediğini net olarak anlayamazsınız.	1	2,222		
	55	Dağınık Oda	İçinde gerekli gereksiz o kadar çok şey var ki neyin nerede olduğu belirsiz.	1	2,222		
Toplam				4 5	100	45	100

Tablo 4'e göre Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik oluşturdukları 27 olumsuz metafor; "Beklentiye karşılayamama, eksiklik, yanlışlık, yetersizlik, etkisizlik ve karmaşıklık/anlaşılmazlık" olmak üzere 6 kategoride toplanmıştır. Türkçe öğretmeni adayları en çok "beklentiyi karşılayamama" kategorisinde metafor oluşturmuşlardır. Olumsuz görüş beyan eden öğretmen adaylarının % 28,887'si ders kitaplarının gerek öğretmenin gerekse öğrencinin beklentisini karşılayamadığı kanaatini taşımaktadır. Deneme tahtası, tatsız tuzsuz yemek, acemi şoför, tuzsuz çekirdek gibi metaforlarla kitapların beklentiyi karşılamaktan uzak olduğu dile getirilmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının % 17,776'sı Türkçe ders kitaplarında yazım, noktalama ve anlatıma dair hatalar sebebiyle "yanlışlık" kategorisinde volkan, depreme dayanıksız bina, bozuk saat gibi metaforlar kullanmışlardır. Yine adayların % 15,554'ü motorsuz araba, tek ayağı eksik masa, eksik puzzle ve küçük bir çocuk metaforlarıyla ders kitabının pek çok eksikliğe sahip olduğunu "eksiklik" kategorisi altında belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının % 15,554'ü oluşturduğu müzik, insan, büyük çanta metaforlarıyla "anlaşılmazlık/karmaşıklık"; % 11,11'i kokoş kadın, balon, ayaz yemiş portakal, kalitesiz ev metaforlarıyla "yetersizlik"; % 8,888'i verimsiz tarla,

rüya ve etkisiz eleman metaforlarıyla “etkisizlik” kategorilerini oluşturan bir algıya sahiptirler.

Tablo 5. Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Türkçe Ders Kitapları”na Yönelik Hem Olumlu Hem Olumsuz Metaforları ve Kategorileri

Kategori	Kod	Metafor	Alıntılar	Metaforu Oluşturan Öğretmen Adayı ve Sayısı		Kategorik Dağılımı	
				f	%		
Gereklilik / Gereksizlik	58	Limon	Sadece araçtırlar, olsalar da olur olmasalar da.	5	27,780	9	50
	59	Hamburğ	Varlığı hayatınızda çok bir değişikliğe sebep olmaz.	1	5,555		
	65	Çay Şekeri	Olduğunda derse anlam katar olmadığında da sorun teşkil etmez.	1	5,555		
	66	Çarpık Kentleşme	Bir yandan ihtiyaçları karşılar, öte yandan yanlışlarından dolayı yokluğu çok önemli değildir.	1	5,555		
	67	Deniz Suyu	Ne içilir ne de vazgeçilir.	1	5,555		
Doğru/ Yanlış	62	Renkler	İçinde siyah da(yanlışlar) vardır, beyaz da (doğrular).	1	5,555	4	22,222
	63	Toprak	Yanlışları taş, çakıldır; doğruları ise öz, cevherdir.	2	11,112		
	64	Hayat	Hayatta olduğu gibi kitaplarında içinde doğru ve yanlışlar vardır.	1	5,555		
Fayda/ Zarar	60	Teknoloji	Doğru yönleriyle öğrenciye fayda sağlarken yanlış ve eksik yönleriyle zarar getirir.	4	22,223		27,778
	61	Para	Doğru kullanırsanız faydalıdır, yanlış kullanırsanız zararlıdır.	1	5,555		
Toplam				18	100	18	100

Tablo 5'e göre Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik oluşturdukları 10 metaforun hem olumlu hem olumsuz yönü vardır ve bunlar "gereklilik/gereksizlik, doğru-yanlış ve fayda-zarar" olmak üzere 3 kategoride toplanmaktadır. Öğretmen adaylarının % 50'si oluşturdukları limon, hamburger, çay şekeri, çarpık kentleşme ve deniz suyu metaforlarıyla kitapların gerekli olup olmadığı konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu kategorideki görüşlere göre ders kitapları sadece bir araçtır, dolayısıyla olup olmamaları çok sorun değildir. Adayların % 27,778'i teknoloji ve para metaforlarıyla ders kitaplarını "fayda/zarar"; % 22,222'si renkler, toprak ve hayat metaforlarıyla "doğru/yanlış" açısından değerlendirmişlerdir.

Sonuç

Bu çalışmada, Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri dersi alan 122 Türkçe öğretmeni adayı, "Türkçe ders kitapları"na yönelik 30 olumlu, 27 olumsuz ve 10 hem olumlu hem olumsuz 67 metafor geliştirmiştir. Öğretmen adaylarının % 48,36'sı olumlu metafor üretirken % 37,5'i olumsuz, % 14,14'ü hem olumlu hem de olumsuz metafor oluşturmuştur. Bu durum öğretmen adaylarının Türkçe ders kitaplarıyla ilgili genel olarak olumlu bir bakış açısı taşıdıklarını göstermekle beraber olumsuz düşüncede olanların da sayısının azımsanamayacak oranda olduğunu göstermektedir.

Olumlu kategoride yer alan 30 farklı metafor; "önem-gereklilik, zenginlik-çeşitlilik, rehberlik, öğreticilik ve bakış açısı kazandırma" olmak üzere 5 kategoride toplanmıştır. Olumlu metafor oluşturan öğretmen adayları Türkçe ders kitaplarının

1. önemli ve gerekli olduğu (%49,155),
2. zenginlik ve çeşitliliğe sahip olduğu (% 15,255),
3. öğretici nitelik taşıdığı (% 15,255),
4. öğretmen ve öğrenciye rehberlik ettiği (% 11,86),
5. öğrencilere bakış açısı kazandırdığı (% 8,475) algısına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Olumsuz kategoride yer alan 27 farklı metafor "beklentiyi karşılayamama, eksiklik, yanlışlık, yetersizlik, etkisizlik ve karmaşıklık/anlaşılmazlık" olmak üzere 6 kategoride toplanmıştır. Olumsuz metafor oluşturan öğretmen adayları Türkçe ders kitaplarının

1. beklentiyi karşılayamadığı (% 28,887),
2. içinde birçok yanlışlıklar bulunduğu (% 17,776),
3. pek çok eksikliklerinin bulunduğu (% 15,554),
4. anlaşılmaz ve karmaşık olduğu (% 15,554)
5. yetersiz olduğu (% 11,11),
6. etkisiz olduğu (% 8,888) algısına sahiptirler.

Ders kitabına yönelik olumsuz metaforlar, Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri dersi kapsamında inceledikleri ders kitaplarında bulunan hatalar ve eksiklikler ya da metin seçimindeki özensizlik olarak ifade edilebilir.

Hem olumlu hem olumsuz yönü bulunan 10 metafor ise “gereklilik/gereksizlik, doğru-yanlış ve fayda-zarar” olmak üzere 3 kategoride toplanmıştır. Hem olumlu hem olumsuz yönü bulunan metaforlar oluşturan Türkçe öğretmeni adayları Türkçe ders kitaplarını,

1. Olsa da olur olmasa da (% 50)
2. Faydası da var zararı da (% 27,778)
3. Doğrusu da var yanlışı da (% 22,222) algısı içinde değerlendirmişlerdir.

Bu kategoride yer alan “toprak” ve “hayat metaforları aynı zamanda “olumlu metaforlar” kategorisinde de yer almaktadır. Bunun sebebi öğretmen adaylarının benzetmenin açıklamasını yaptıkları “Çünkü” ile başlayan kısımda meseleyi farklı bakış açısıyla ele almış olmalarıdır. “Olumlu metaforlar” kısmında “Toprak” ve “Hayat” ile Türkçe ders kitapları olumlu tarafları ile örtüştürülmüştür. “Hem olumlu hem olumsuz metaforlar” kısmında ise söz konusu metaforlar ile Türkçe ders kitapları olumlu ve olumsuz hususlardaki benzerlikleriyle değerlendirilmiştir.

Türkçe ders kitaplarına algısal bir bakış açısıyla yaklaşıldığında, söz konusu kitaplar üzerine yapılan incelemelerde de olduğu gibi olumlu ve olumsuz bakış açıları ortaya çıkmaktadır. Ders kitaplarının etkili, önemli, yaygın bir araç olduğu düşüncesinden hareketle kitaplardaki hatalar ve eksiklikler giderilerek öğretmen ve öğrencilerin hizmetine sunulmalıdır.

Kaynakça

- BALCI, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- BAŞ, B. (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme. *TÜBAR*, XIII, 257-265.
- BAYAT, N. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Şiirbilim Açısından Görünümü Üstüne Bir İnceleme. *Turkish Studies*, 7/1, 325-344.

- COŞKUN, E. & TAŞ, S. (2008). Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/10, 59-74.
- ÇAKIR, P. (2013). Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 8/1, 1171-1180.
- ÇEÇEN, M. A. ve ÇİFTÇİ, Ö. (2007). "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi." *Millî Eğitim*, 173, 39-49.
- Duman, T. & Çakmak, M. (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (ed.: Leyla Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayınları.
- ESEN, Y. (2003). *Okul Bilgisi ve Ders Kitapları. Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları İçin*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- GÜNEŞ, F. (2002). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- GÜVEN, S. (2010). İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35/156, 84-95.
- GÜR, T., COŞKUN, İ. & SAĞLAM, F. (2013). İlkokul 2,3 ve 4. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Bütüncesinin Kelime Hazinesini Geliştirme Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 8/1, 1561-1570.
- İŞÇAN, A., EFENDİOĞLU, S. & ADA, Ş. (2007). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebî Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1/2, 59-76.
- KANLI, U. & YAĞBASAN R. (2004). Proje-2061'in Işığında Fizik Ders Kitaplarının Eğitimsel Tasarımına Eleştirel Bir Bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24/2, 123-155.
- KESKİNKILIÇ, K. (2011). Bir Öğretim Aracı Olarak Ders Kitabı. *Türkçe Ders Kitabı Çözümlenmeleri* (ed.: Hakan Ülper). Ankara: Pegem Akademi.
- LAKOFF, G. & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil* (Cev: G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- MEB. (2006). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği*. Tebliğler Dergisi No: 2434.
- MEB. (2012). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*.
- MORGAN, G. (1998). *Yönetim Ve Örgüt Teorilerinde Metafor*. İstanbul: Mess Yayınları.
- OZİL, Ş. & TAPAN, N. (1991). *Türkiye'nin Ders Kitapları, Orta Öğretim Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları.

- ÖNCÜL, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- SİNAN, A.T. & DEMİR, S. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlatısal Metinlerin Yapı Özellikleri ve Programa Uygunluğu. *Turkish Studies*, 6/3, 1149-1167.
- SABAN, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7/2, 281-326.
- SOLAK, M. & YAYLI, D. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi. *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/9, 444-453.
- TAVŞANCIL, E. & ASLAN, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- YALÇIN, S. (1994). *Metinden Öğrenme İlkelerine Göre Hazırlanan Ders Kitabının Öğrenci Erişimine Etkisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. bsk). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, A., SEÇKEN, N. & MORGİL, İ. (1998). Lise 11. Sınıf Kimya-3- Ders Kitaplarının Kimya Eğitimine Uygunluklarının Araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 73-83.